

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet

Kansalaisten Luontoraadin evästys luonnon moni- muotoisuusstrategian ja sen toimintaohjelman valmistelulle

Sisältö

Raadin 31.5. tilaisuudessa luoma tilannekuva luonnon monimuotoisuusstrategian valmistelulle	4
Suomalaisten luontosuhde on vahva ja henkilökohtainen	4
Kansalaisille suunnattua tietoa luonnon monimuotoisuudesta ei ole saatavilla ja keskustelu on vaikeaselkoista	4
Kansalaisilla on liian vähän osallistumisen paikkoja.....	5
Eri toimien vaikutukset pitää asettaa mittakaavaan.....	5
Luontoraadin 7.6. tilaisuudessa tekemä listaus tärkeimmistä toimista luontokadon pysäyttämiseksi vuoteen 2030 mennessä	5
1. Ohjataan kulutustottumuksia kohti luonnon kannalta parempia valintoja sekä edistetään arjen kiertotalouden ratkaisuja.....	6
2. Lisätään monimuotoista luontoympäristöä ihmisten lähiympäristössä.	7
3. Velvoitetaan kunnat ja kaupungit suojelemaan luonnon monimuotoisuutta.....	7
4. Tarjoillaan innostavaa tietoa luonnon monimuotoisuudesta, oman toiminnan vaikutuksista ja mahdollisuuksista luontokadon ehkäisemiseksi.....	7
5. Ehkäistään hävikkiruokaa ja suositaan kotimaista ruokaa.	7
6. Vahvistetaan metsien monimuotoisuutta ja suojellaan vanhat ja arvokkaat metsät käytöltä.	7
7. Vahvistetaan yritysten vastuuta luonnon monimuotoisuudesta.....	8
8. Kohdistetaan maataloustukia nykyistä terävämmin luonnon monimuotoisuuden suojelemiseen.....	8
9. Ehkäistään roskaamista ja luonnon pilaantumista.	8
10. Punnitaan tarkkaan uusien luonnontilaisten alueiden käyttöön ottamista ja ennallistetaan käytöstä poistuneita alueita.	8

Ympäristöministeriö kutsui keväällä 2022 koolle kansalaisten Luontoraadin tukemaan luonnon monimuotoisuusstrategian ja sen toimintaohjelman valmistelua.

Kutsu raatiin lähetettiin satunnaisvalinnalla valituille 5000 suomalaiselle. Luontoraatiin valittiin kiinnostuksensa ilmoittaneiden vapaaehtoisten joukosta 60 henkeä siten, että raadin kokoonpano heijasteli mahdollisimman hyvin Suomen väestöä ennalta määrättyjen kiintiöintiperusteiden suhteen. Kiintiöinnin perusteina käytettiin ikää, sukupuolta, asuinpaikkaa ja koulutustaustaa.

Raati kokoontui 31.5. ja 7.6. Teams-sovelluksella järjestettyihin 2,5 tuntia kestäneisiin keskustelutilaisuuksiin. Ennen tilaisuuksia raatilaisten jaettiin taustoittavaa materiaalia sekä luontokadosta että luonnon monimuotoisuusstrategian valmistelutyöstä. Raatilaiset tutustuivat aineistoihin virtuaalisessa Howspace-työtilassa ja esittivät halutessaan aihetta koskevia tarkentavia kysymyksiä. Ensimmäisessä tilaisuudessa oli mukana 52 raatilaista, toisessa 45.

Ensimmäisen tilaisuuden aiheena oli luontokatoa koskevat asenteet, tietämys ja tilannekuva. Tilaisuuden alussa oli kaksi asiantuntija-alustusta luontokadosta ja ministeriön edustajat kertoivat luonnon monimuotoisuusstrategian valmistelusta. Raatilaiset keskustelivat aiheesta pienryhmissä ja pienryhmien kirjaamat huomiot käytiin läpi yhdessä keskustellen. Tilaisuuden pohjalta kirjattiin kansalaisten tilannekuva luonnon monimuotoisuusstrategian valmistelulle. Raatilaiset täydensivät yhteenvetoa kirjallisesti sekä virtuaalisessa työtilassa että sähköpostilla.

Toisessa tilaisuudessa käsiteltiin toimenpiteitä luontokadon ehkäisemiseksi. Valmistelijat esittelivät valmistelun aikana esille nousseita toimenpiteiden aihioita. Luontokadon ehkäisemistä valotettiin myös kolmella alustuksella nuorten, kaupan ja kaupungin näkökulmista. Raatilaiset tunnistivat ja priorisoivat luontokadon ehkäisemisen kannalta tärkeitä toimenpiteitä ensin pienryhmissä ja sitten yhteisesti. Keskustelujen pohjalta kirjattiin yhteenveto raadin mielestä luontokadon kannalta keskeisistä toimenpiteistä. Raati sai mahdollisuuden työstää yhteenvetoa kirjallisesti virtuaalisessa työtilassa.

Raadin 31.5. tilaisuudessa luoma tilannekuva luonnon monimuotoisuusstrategian valmistelulle

Suomalaisten luontosuhde on vahva ja henkilökohtainen

Jokaisella suomalaisella on omanlaisensa suhde luontoon. Yhteistä suomalaisten luontosuhteille on sen henkilökohtaisuus. Suurelle osalle luonto on arkipäivää asuinpaikan, harrastuksen tai toimeentulon kautta. Lähes kaikki liikkuvat, oleilevat tai viettävät arkeaan joko lähiluonnossa tai muissa luontokohteissa. Luonto on henkisen ja fyysisen hyvinvoinnin ja rauhoittumisen lähde.

Vaikka suomalaisten suhde luontoon on henkilökohtainen, ovat luonnon monimuotoisuus ja luontokato monelle vieraampia asioita. Osa näkee luonnon hupenemisen vaikutukset suoraan lähialueellaan esim. vieraslajien lisääntymisenä tai maankäytön ja teollisuuden vaikutuksina. Osan taas on vaikea hahmottaa mitä luontokato käytännössä tarkoittaa ja millainen vaikutus sillä on omaan elämään.

Kansalaisille suunnattua tietoa luonnon monimuotoisuudesta ei ole saatavilla ja keskustelu on vaikeaselkoista

Luonnon monimuotoisuudesta puhutaan julkisuudessa vähän verrattuna esimerkiksi ilmastonmuutokseen. Osa luontokatoa ehkäisevistä toimista on ristiriidassa muiden kehityshaasteiden kuten ilmastonmuutoksen torjumisen kanssa. Monipuolista julkista keskustelua tarvitaan lisää.

Julkisessa keskustelussa käytettävät termit ovat usein monimutkaisia. Kansalaisen kannalta esimerkkejä ja konkretiaa on tällä hetkellä vähän tai yksittäisiä aiheita ei linkitetä kokonaisuuteen. Monet kokevat, että keskusteluun on vaikea liittyä mukaan.

Tietoa luonnon monimuotoisuudesta on lisättävä elämän jokaisessa vaiheessa, ei ainoastaan perusopetuksessa. Kansalaiset toivovat ennen kaikkea puolueetonta ja ymmärrettävää asiantuntijatietaa ja konkreettisia esimerkkejä luontokadon vaikutuksista ja yksilön mahdollisuuksista suojella luontoa ja sen monimuotoisuutta. Tiedotusvälineillä on tässä merkittävä rooli.

Kansalaisilla on liian vähän osallistumisen paikkoja

Luontokato aiheuttaa paljon huolta. Varsinkin kun se tulee lähelle. Paikkoja vaikeiden tunteiden kanavoimiseen, asiasta keskustelemiseen ja toimintaan on tällä hetkellä vielä liian vähän. Äänestäminen tunnistetaan toki tärkeäksi tavaksi vaikuttaa kaikkeen aihetta koskevaan päätöksentekoon.

Esimerkiksi huoli mökkikunnan kaivoshankkeen luontovaikutuksista, rakentamisesta lähiluonnon kustannuksella tai luonnonvaraisten eläinten kohtalosta herättävät halun toimia, mutta tuntuu siltä, että on vain vähän aitoja mahdollisuuksia vaikuttaa. Kansalaiskuulemiset vailla aitoa vaikuttamisen mahdollisuutta aiheuttavat turhautumista. Näennäinen osallistaminen varsinkin paikallisissa asioissa ei riitä vaan kansalaisia on myös aidosti kuunneltava.

Välillä luontokato ilmiönä voi tuntua niin isolta aiheelta, että yksittäinen ihminen lamaantuu sen edessä. Yksittäisen kansalaisen on vaikea tunnistaa oman toimintansa mahdollisuuksia ja vaikutuksia elleivät ne liity suoraan omaan lähiluontoon. Saavutuksista luontokadon torjumisessa pitäisikin kertoa laajasti, oli kyse lajien kannan vahvistumisesta tai maanmuokkauksen rajoituksista. Näin työ luontokadon torjumiseksi tehdään kaikille näkyväksi.

Suomalaisten asenteet luontokadon torjumiseen ovat kohdallaan. Lähes jokainen kokee olevansa luonnon puolella ja haluaa toimia sen mukaisesti. Luontokadon torjumisessa jokaisella suomalaisella onkin roolinsa. Toimenpiteitä suunniteltaessa pitää huomioida eri ihmisten elämäntilanteet, asuinpaikka ja varallisuus.

Luontokato näyttäytyy paikallisesti, vaikka se on ennen kaikkea globaali haaste. Mikä on yksittäisen ihmisen toiminnan aito vaikutus yritysten, valtioiden ja kuntien rinnalla? Yhteiskunnan instituutioilta tarvitaan edelläkävijyyttä ja esimerkkejä vaikuttavasta toiminnasta luonnon puolesta, ettei kaikki lepää yksittäisen ihmisen toiminnan varassa.

Eri toimien vaikutukset pitää asettaa mittakaavaan

Kansalaisen näkökulmasta varsinkin oman kunnan tai kaupungin rooli luontokadon torjumisessa on keskeinen.

Myös yritysten pitää ottaa luontokato paremmin huomioon osana yritysvastuuta. Yritysten ja julkisen sektorin hankinnoilla on suuri vaikutus myös luonnon monimuotoisuuteen.

Nykyinen kulutukseen ja talouskasvuun perustuva talousjärjestelmä on monen mielestä yksi suurimmista uhkista luonnon monimuotoisuudelle. Kuluttamiseen kohdistuvia asenteita pitäisi pystyä muuttamaan ja asettamaan hyvinvoinnille ja hyvälle elämälle muitakin mittareita kuin raha.

Luontoraadin 7.6. tilaisuudessa tekemä listaus tärkeimmistä toimista luontokadon pysäyttämiseksi vuoteen 2030 mennessä

Suomalaisilla on tahtotila toimia luonnon puolesta. Luontoraati kuitenkin korosti toimenpiteistä keskustellessaan, että pelkkä kansalaisten aktiivinen toiminta ei riitä luontokadon pysäyttämiseksi. Tehokkaiden toimien aikaansaamiseksi on tärkeää, että valtio, kunnat, kaupungit ja yritykset ottavat vastuun asiasta. Esimerkiksi käyttäytymisen tai asenteiden muutokseen kannustavan tiedon lisääminen kansalaisille ei riitä, vaan esimerkiksi lainsäädännön vaikutus on luontokadon pysäyttämisen kannalta merkittävämpi. Valveutuneet kansalaiset toki luovat painetta myös erilaisissa päätävissä asemassa toimiville.

Suomalaiset tarvitsevat selkeää ja ymmärrettävää tietoa ja aitoja vaikuttamisen mahdollisuuksia luontokadon estämiseksi. Luonnon monimuotoisuutta edistävä toiminta ja valinnat pitää tehdä yksilöille helpoksi ja edulliseksi, esimerkiksi kulutukseen tai liikkumiseen liittyen. Luonnolle huonompien valintojen kieltämisen sijaan yksilöitä täytyy kannustaa ja ohjata valitsemaan luonnon kannalta parempia vaihtoehtoja, jotta mahdollisimman moni suomalainen hyväksyy muutoksen kohti luontopositiivisempaa suomea ja on muutoksessa mukana.

Suomen täytyy olla aktiivinen kansainvälisesti, sillä muualla maailmassa luontokatoon liittyvät ongelmat ovat Suomeakin suurempia.

1. Ohjataan kulutustottumuksia kohti luonnon kannalta parempia valintoja sekä edistetään arjen kiertotalouden ratkaisuja.

Onnistuminen edellyttää kiertotalouden esteiden purkamista ja kestävänsä kuluttamisen tukemista lainsäädännön avulla. Myös yrityksiltä ja kaupalta vaaditaan toimia, joiden avulla kuluttaja voi tehdä luotettavaan tietoon perustuvia, kestäviä, luontoystävällisiä ja kustannustehokkaita valintoja. Kiertotaloutta ja samalla omavaraisuutta voidaan edistää mm. biokaasutuotantoa tukemalla.

2. Lisätään monimuotoista luontoympäristöä ihmisten lähiympäristössä.

Onnistuminen edellyttää luonnon monimuotoisuuden huomioimista ja säilyttämistä nykyistä paremmin kuntien ja kaupunkien erityisesti kaavoitusta ja rakentamista koskevassa päätöksenteossa. Kuntalaisilla ja kaupunkilaisilla pitää myös olla paremmat mahdollisuudet vaikuttaa omaa lähiympäristöön koskevaan päätöksentekoon. Kuntien on tarjottava asukkaille mahdollisuuksia osallistua eri tavoin luonnon monimuotoisuuden elvyttämiseen sekä luonnonvaraisten eläinten suojelemiseen rakennetussa ympäristössä kuten pihoidilla ja puistoissa.

3. Velvoitetaan kunnat ja kaupungit suojelemaan luonnon monimuotoisuutta

Onnistuminen edellyttää, että valtio velvoittaa lainsäädännöllä kuntia ja kaupunkeja laatimaan omat luontokatoa ehkäisevät suunnitelmansa. Kuntien ja kaupunkien asukkaat otetaan mukaan luontokatoa ehkäisevien toimien suunnitteluun ja toteuttamiseen.

4. Tarjoillaan innostavaa tietoa luonnon monimuotoisuudesta, oman toiminnan vaikutuksista ja mahdollisuuksista luontokadon ehkäisemiseksi.

Onnistuminen edellyttää kansalaisille ymmärrettävän tiedon tarjoilua mediassa ja sosiaalisen median kanavissa. Tiedon tulee rohkaista toimintaan ja antaa konkreettisia neuvoja siitä, mitä jokainen voi esimerkiksi lähiympäristössään tehdä luonnon monimuotoisuuden hyväksi. Luontokatoa koskevaa kasvatusta tulee lisätä kouluissa, mutta sellaisella tavalla, joka ei lisää lasten ja nuorten pelkoa ja ahdistusta. Viestinnässä voidaan hyödyntää luovia ja pelillistettyjä kampanjoita.

5. Ehkäistään hävikkiruokaa ja suositaan kotimaista ruokaa.

Onnistuminen edellyttää lainsäädännön, julkisten hankintojen sekä kaupan ja ravintola-alan toimenpiteitä. Kuluttajalle pitää olla tarjolla myös pienempiä pakkaus- ja annoskokoja ja hävikkiruoka pitää voida myydä eteenpäin. Julkisissa keittiöissä pitää suosia ennen kaikkea kotimaista, luonnon kannalta vastuullista ruokaa.

6. Vahvistetaan metsien monimuotoisuutta ja suojellaan vanhat ja arvokkaat metsät käytöltä.

Onnistuminen edellyttää vahvaa lainsäädäntöä, jolla edistetään vastuullista metsien käyttöä ja varmistetaan, että Suomen arvokkaat ja koskemattomat metsät suojellaan. Valtion, kuntien ja kaupunkien pitää näyttää mallia suojelemalla omistamia vanhoja ja arvokkaita

metsiä. Yksityisille metsänomistajille pitää luoda riittävät taloudelliset kannusteet omien metsien suojelemiseksi, jotta tavoitteet koetaan hyväksyttäviksi. Talousmetsää hyödynnetään kestäväällä tavalla rakentamiseen, jalostamiseen ja korkeamman luokan tuotteistamiseen.

7. Vahvistetaan yritysten vastuuta luonnon monimuotoisuudesta.

Onnistuminen edellyttää, että yritykset ottavat luonnon monimuotoisuuden huomioon omassa toiminnassaan. Yritysten on pyrittävä ensisijaisesti ehkäisemään ja toissijaisesti kompensoimaan toimintansa negatiiviset vaikutukset luontoon. Yritysten velvollisuutta luonnon monimuotoisuuden turvaamisesta vahvistetaan lainsäädännöllä eikä luonnolle haitallista toimintaa tueta.

8. Kohdistetaan maataloustukia nykyistä terävämmin luonnon monimuotoisuuden suojelemiseen.

Onnistuminen edellyttää, että Suomi vaikuttaa EU:ssa niin, että maataloustuet ohjaavat maataloustuottajia huomioimaan luonnon monimuotoisuuden entistä paremmin työssään. Kansallisessa maatalouspolitiikassa luodaan tuottajille kannusteita luontokatoa ehkäiseviin toimiin.

9. Ehkäistään roskaamista ja luonnon pilaantumista.

Onnistuminen edellyttää, että Suomi vaikuttaa aktiivisesti siihen, että luontoa pilaavat käytännöt ja roskaaminen saadaan kuriin niin lähialueilla, kuten Itämerellä, kuin maailmanlaajuisestikin.

10. Punnitaan tarkkaan uusien luonnontilaisten alueiden käyttöön ottamista ja ennallistetaan käytöstä poistuneita alueita.

Onnistuminen edellyttää, että kunnat ja kaupungit pyrkivät kaikin keinoin säilyttämään luonnontilaiset alueet. Lisäksi ne ottavat käytöstä poistuneita rakennettuja alueita ja maa-ainesten ottoalueita uudelleen käyttöön tai ennallistavat niitä, jotta vältetään uusien luonnontilaisten alueiden käyttöön ottaminen. Kunnat varmistavat entistä paremmin, että kaavoituksessa ja rakentamisessa huomioidaan ympäristön- ja luonnonsuojelu. Ne arvioivat uusien luonnontilaisten alueiden kaavoituksessa huolellisesti luontoon kohdistuvat vaikutukset ja hyödyntävät arvioinnin pohjalla aina puolueetonta tietoa. Toimijat veloitetaan maksamaan ennallistamisen kustannukset, etteivät ne jää veronmaksajien kustannettaviksi.

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet